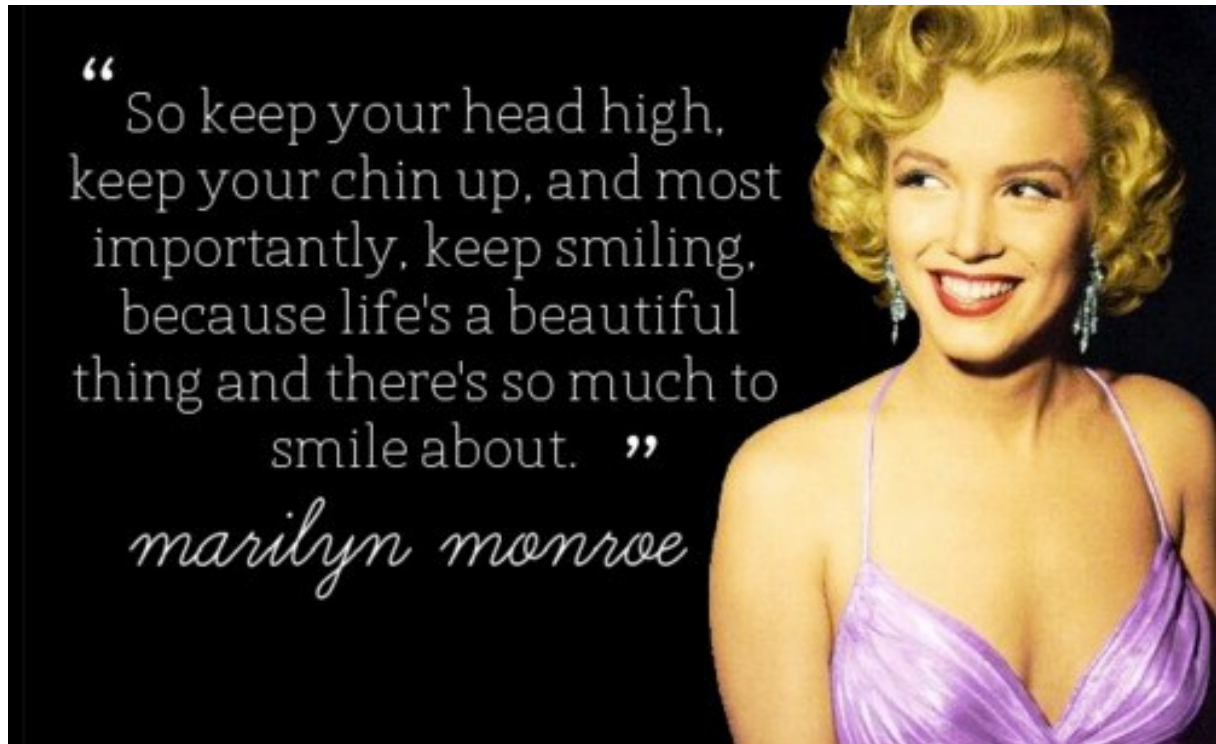

Marilyn Monroe, sekssymbool en icoon

Een onderzoek naar de representatie van Marilyn Monroe in 1956
aan de hand van vier Nederlandse kranten

Naam: Loulou van Loon

Studentnummer: 3856755

Docent: Kathleen Lotze

Studiejaar: 2014-2015

Blok: 2

Inleverdatum: 23 januari 2015

BA Eindwerkstuk Theater-, Film- & Televisiewetenschap

Universiteit Utrecht

Inhoudsopgave

Inleiding.....	3
Hoofdstuk 1: De jaren 1950 in Nederland	8
1.1 Nederland in de jaren vijftig	8
1.2 De Amerikaanse situatie in de jaren vijftig	10
Hoofdstuk 2: Marilyn Monroe in de Nederlandse krant	13
2.1 <i>Het Vrije Volk</i>	13
2.2 Confessionele kranten <i>Limburgsch Dagblad</i> en <i>Trouw</i>	16
2.3 <i>De Telegraaf</i>	17
Hoofdstuk 3: Marilyn Monroe als filmster	20
3.1 Monroe als sociaal fenomeen	20
3.2 Monroe als beeld	21
3.3 Monroe als teken	24
Conclusie	27
Bibliografie	30
Primaire bronnen.....	30
Secundaire bronnen.....	30
Bijlage.....	32
Bijlage 1	32
Bijlage 2	33
Bijlage 3	33

Inleiding

Marilyn Monroe is een vrouw die tegenwoordig nog steeds gezien wordt als een van de grootste (stijl)iconen en sekssymbolen uit de jaren 1950.¹ Monroe werd op 1 juni 1926 geboren in Los Angeles als Norma Jean Mortenson. Ze had een moeilijke jeugd in pleeggezinnen, trouwde en scheidde op jonge leeftijd. Ze begon haar carrière als fotomodel, waarna ze een contract bij Twentieth Century Fox kreeg. In eerste instantie speelde zij vooral bijrollen. Haar doorbraak kwam in 1952 toen ze de hoofdrol kreeg in de thriller *DON'T BOTHER TO KNOCK*.² Een van de beroemdste scènes uit Monroe's carrière is waarschijnlijk die uit de film *THE SEVEN YEAR ITCH*,³ waarin haar jurk omhoog waait boven een metrorooster. In die tijd een gewaagde scène, vanwege het vele bloot en de camerastandpunten. Haar seksuele uiterlijk zorgde voor veel aandacht in de media, ook in Nederland. Er heerste in Nederland in die tijd een andere tijdsgeest dan in de Verenigde Staten, waar vrijer over seksualiteit gesproken werd. Nederland was in die jaren vrij conservatief en de verzuiling hield, ondanks een afbrokkeling ervan, de samenleving in zijn greep. Veel media hielden nog vast aan bepaalde godsdiensten, waardoor niet alle onderwerpen, waaronder seksualiteit, openlijk bespreekbaar waren. Dit roept de vraag op hoe de Nederlandse pers omging met de representatie van Marilyn Monroe als sekssymbool?

In deze scriptie zal ik onderzoeken op welke manier Marilyn Monroe in de jaren 1950 in de Nederlandse krant werd gerepresenteerd en gevormd. Om antwoord te kunnen geven op deze vraag, zal ik drie deelvragen uitwerken. Ten eerste hoe was de situatie van de Nederlandse samenleving en filmcultuur in de jaren 1950? Ik zal hierin de context scheppen van de Nederlandse samenleving op cultureel, maatschappelijk en godsdienstig gebied. Daarbij zal ik een link leggen met de situatie in de Verenigde Staten om een beter beeld te krijgen van de representatie van Monroe in Nederland. Deze periode stond zowel in de VS als in het door de oorlog getroffen Nederland in het teken van veranderingen. De VS kreeg te maken met stijgende welvaart, toenemende mobiliteit en andere vrijetijdsbestedingen.⁴ Hierdoor veranderde ook Hollywood

¹ "Marilyn Monroe vijftig jaar geleden overleden," Nu.nl, laatst geraadpleegd op 18 januari 2015, <http://www.nu.nl/film/2876274/marilyn-monroe-vijftig-jaar-geleden-overleden.html>.

² Lucy Worsley en Sue Corbett, *The Times Great Women's Lives. A Celebration in Obituaries* (New York: The History Press, 2014), 279-280. *DON'T BOTHER TO KNOCK*, DVD, geregisseerd door Roy Ward Baker (Verenigde Staten: Twentieth Century Fox, 1952).

³ *THE SEVEN YEAR ITCH*, DVD, geregisseerd door Billy Wilder (Verenigde Staten: Twentieth Century Fox, 1955).

⁴ Kirsten Thompson en David Bordwell, "Chapter 15: American Cinema in the Postwar Era 1945-1960," in *Film History. An Introduction* (New York: MacGraw-Hill, 2010), 301.

waarbij de Paramount Decision en strenge importregels van opkomende Europese filmindustrieën een rol speelden.⁵ Nederland is qua filmindustrie altijd al een buitenbeentje geweest door het kleine aantal filmproducties, een laag bioscoopbezoek en een gering aantal bioscopen. Een oorzaak kan teruggevonden worden in de verzuiling. Bioscopen hielden hun neutraliteit in tegenstelling tot andere vrijetijdsbestedingen.⁶ Andere oorzaken zouden kunnen worden gezocht in het vasthouden van vooroorlogse denkpatronen en de wederopbouwmentaliteit, omdat de mensen hun levens weer wilden oppakken.⁷

Na de context te hebben geschetst, zal ik onderzoek gaan doen naar de representatie van Monroe in de Nederlandse kranten. Hoe gingen zij om met bepaalde onderwerpen rondom Monroe en hoe werd ze daarin gerepresenteerd? Daarbij zal ik een onderscheid maken tussen haar filmcarrière en haar privéleven om te onderzoeken of beiden meespeelden in de representatie. Als laatste zal ik mijn bevindingen over de representatie van Monroe terugkoppelen naar hoe sterren zijn geconstrueerd door Richard Dyer. Hierdoor kan de samenhang tussen privépersoon, actrice en personage onderzocht worden. Dyer was één van de eerste filmwetenschappers die onderzoek deed naar het fenomeen filmster. Zijn boek *Stars* benadert de filmster op drie manieren: als sociaal fenomeen, als beeld en als teken.⁸ Sterren als sociaal fenomeen spelen een belangrijke rol in de samenleving. Ze representeren een bepaalde manier van leven, waarbij ze als rolmodellen voor de mensen in de samenleving kunnen fungeren. Filmsterren moeten in de culturele, historische en ideologische context bekeken worden om te begrijpen hoe zij gevormd worden.⁹ Sterren als beelden komen visueel, verbaal en akoestisch voor in allerlei soorten mediateksten. Zij belichamen sociale types, waarop complexere beelden gecreëerd worden. Daarnaast spelen promotie, publiciteit, films en kritiek een belangrijke rol.¹⁰ De ster als teken komt terug in de films en komt voort uit

⁵ Idem, 298-299, 300-301. De Paramount Decision is de uitspraak die volgt na de Paramount Case. Een zaak die was aangespannen tegen de vijf grote en de drie kleine Hollywoodstudio's in verband met monopolisering en ongelijke distributiepraktijken. De Paramount Decision is de uitspraak van deze zaak, waarbij de acht Hollywoodstudio's schuldig werden bevonden aan bovengenoemde praktijken. De bioscoopketens van de acht Hollywoodstudio's moesten verkocht worden. Daarnaast moest er een einde komen aan block-booking en andere praktijken die onafhankelijke studio's tegenwerkten.

⁶ Karel Dibbets, "Het taboe van de Nederlandse Filmcultuur. Neutraal in een verzuild land," *Tijdschrift voor Mediageschiedenis* 9.2 (2006), 46-51.

⁷ Hans Schoots, *Van Fanfare tot Spetters. Een cultuurgeschiedenis van de jaren zestig en zeventig* (Amsterdam: Bas Lubberhuizen, 2004), 17.

⁸ Richard Dyer, *Stars* (Londen: British Film Institute, 1998), 1.

⁹ Idem, 8, 17.

¹⁰ Idem, 34, 60.

de gespeelde personages en de performances die hij of zij neerzet in films.¹¹ Belangrijk is dat de drie concepten met elkaar samenhangen voor de representatie van een ster.

Dyer gaat in zijn boek *Heavenly Bodies* in op het imago van Monroe en de koppeling naar seksualiteit. Hij onderzoekt haar imago in de jaren 1950 in de VS met behulp van beelden en extrafilmische teksten (gedrukte media). Hij analyseert hoe Monroe als sekssymbool is gekoppeld aan debatten over seksualiteit en het beeld van vrouwen in die tijd.¹² In navolging van Dyer zal ik door het analyseren van de Nederlandse kranten onderzoeken of ook in Nederland seksualiteit en Monroe aan elkaar gekoppeld werden, omdat in deze jaren Nederland nog vrij conservatief was, ondanks het begin van ontkerkelijking. Onder seksualiteit versta ik de manier van seksueel kleden, poseren en gedragen. Elementen waar ik in mijn tekst- en beeldmateriaal op zal letten zijn strakke jurken, het poseren van Monroe met haar hoofd iets naar achteren en haar mond half open, haar verleidelijke houdingen en haar uitspraken. Dit vertaalde zich in foto's waarin deze elementen terug te vinden waren en in de artikelen waarin over deze elementen geschreven werd.

Anders dan Dyer, die de ster benadert vanuit de drie bovengenoemde concepten, benadert Paul McDonald het fenomeen sterren vanuit een socio-economisch perspectief. Hij beargumenteert dat de rol van de filmster in de filmindustrie uit meerdere onderdelen bestaat. De ster heeft naast een functie in het productieproces ook een functie in het distributie- en vertoningsproces. Hij stelt dat het sterrenstelsel een circuit van commerciële uitwisseling is, waardoor de ster een middel vormt voor economische winsten.¹³ Filmsterren kunnen dus op verschillende manieren geanalyseerd worden. Ik heb voor Dyer gekozen, omdat ik een representatieonderzoek doe waarin de drie concepten van Dyer een goede aanvulling zullen zijn om meer inzicht te krijgen in de representatie van Monroe als persoon en als filmster.

Om antwoord te kunnen geven op mijn hoofdvraag zal ik een kwalitatieve inhoudsanalyse doen van verschillende Nederlandse kranten. Door deze onderzoeksmethode kan ik dieper ingaan op hoe er over Monroe in de kranten werd geschreven en hoe ze werd gerepresenteerd. In hoofdstuk twee zal ik uitgaan van de teksten in de kranten om te inventariseren welke onderwerpen opvallen, daarin zal ik ook mijn analysecriteria verduidelijken. In het derde hoofdstuk zal ik door middel van

¹¹ Idem, 88.

¹² Richard Dyer, *Heavenly Bodies. Film Stars and Society* (Londen: Routledge, 2004), 17-63.

¹³ Paul McDonald, *The Star System. Hollywood's Production of Popular Identities* (Londen: Wallflower Press, 2000), 1-3, 6.

Dyers drie concepten onderzoeken of er een samenhang in de kranten was tussen Monroe als privépersoon, personage en actrice. Ik heb gekozen voor vier kranten met verschillende ideologische en/of religieuze achtergronden, omdat er eventueel verschillen en overeenkomsten te vinden zijn in de representatie van Monroe. Ik heb gekozen voor *De Telegraaf* (neutraal), *Het Vrije Volk* (sociaaldemocratisch), *Limburgsch Dagblad* (katholiek) en *Trouw* (protestants). Deze kranten geven de vier verschillende zuilen weer, die in de jaren vijftig nog prominent aanwezig waren. *De Telegraaf* hoorde bij de neutrale zuil, waardoor deze krant meer vrijheid had in de berichtgeving. De andere drie kranten hadden een ideologische en/of religieuze achterban die ze moesten voorzien van nieuws waar zij achterstonden. Ik heb gekozen voor kranten, omdat de kranten uit deze periode nog goed het verzuilde karakter van Nederland meedroegen. Het hoofddoel van de kranten was nieuwswaardige informatie te verschaffen uit binnen- en buitenland. Hierdoor werd er op een andere manier gekeken naar en geschreven over entertainment. Daarnaast waren deze kranten dagbladen, waardoor de kranten snel op bepaald nieuws rondom Monroe konden inspelen en erover konden berichten. Hierdoor konden artikelen bestaan uit reportages, maar ook uit korte mededelingen.

Ik heb gekozen voor het jaar 1956, omdat Monroe's film *THE SEVEN YEAR ITCH*¹⁴ net was uitgekomen en bekend werd door Monroe's opwaaiende jurk. Daarnaast stond haar privéleven in de belangstelling door haar relatie en nieuwe trouwplannen.¹⁵ Verkennend vooronderzoek heeft uitgewezen dat er in 1956 veel geschreven werd in de kranten over Monroe's filmcarrière en privéleven. Als selectiecriteria voor mijn analyse heb ik de woorden Marilyn en Monroe gekozen, waarbij deze in de titel moesten voorkomen. *Trouw* heb ik doorzocht met behulp van microfiches en de overige drie kranten met de krantenbank Delpher. Ik heb de advertenties buiten beschouwing gelaten, omdat na verkennend vooronderzoek bleek dat daarin voornamelijk naar films en Monroe als meespelende actrice verwezen werd.

In hoofdstuk één zal als context de situatie in de Nederlandse samenleving en filmcultuur beschreven worden met een koppeling naar de VS, omdat Monroe een Amerikaanse actrice was en daar openlijker over bepaalde onderwerpen gesproken werd. In hoofdstuk twee begint mijn primaire onderzoek naar de representatie van Monroe in de Nederlandse kranten, waarna ik in het derde hoofdstuk Dyers concepten

¹⁴ *THE SEVEN YEAR ITCH*, DVD, geregisseerd door Billy Wilder (Verenigde Staten: Twentieth Century Fox, 1955).

¹⁵ Worsley en Corbett, *Marilyn Monroe*, 281-282.

zal koppelen aan de vraag of er een bepaalde samenhang was tussen Monroe als persoon, personage en actrice.

Hoofdstuk 1: De jaren 1950 in Nederland

In dit hoofdstuk zal ik ingaan op de situatie in de Nederlandse samenleving en filmcultuur in de jaren 1950, waardoor een context kan worden geschetst voor het onderzoek naar Marilyn Monroe in de Nederlandse kranten. Ik zal ook aandacht besteden aan de situatie in de Amerikaanse samenleving. Als kader gebruik ik de *new cinema history*, een trend in de filmgeschiedschrijving. Hierin staat niet de filmtekst, maar de politieke, culturele en maatschappelijke context van productie, distributie en filmconsumptie centraal. De context en de relaties binnen deze context zijn belangrijk om onderzoek te kunnen doen naar bepaalde aspecten in de filmgeschiedschrijving met betrekking tot de sociale geschiedenis. Het is een geschiedenis bekeken vanuit het publiek en wat voor rol de performances van acteurs binnen en buiten de films spelen. Er wordt uitgegaan van microgeschiedenissen, waarin een klein aspect van een groter geheel onderzocht wordt.¹⁶ Deze benadering past goed binnen mijn onderzoek, omdat ik niet uitga van filmteksten. Ik ga uit van wat de Nederlandse kranten hebben geschreven over Monroe als persoon en niet wat de films over haar zeiden. Hierbij kan van een microgeschiedenis gesproken worden, omdat ik een klein aspect uit een groter geheel ga onderzoeken, namelijk de representatie van Monroe in 1956. Daarnaast is de context van dit onderzoek belangrijk, omdat het mede bepaald wat voor beeld er van Monroe geschetst werd. Dit hoofdstuk legt een contextuele basis voor het primaire onderzoek.

1.1 Nederland in de jaren vijftig

De Tweede Wereldoorlog had in Nederland grote schade aangericht, waardoor de naoorlogse periode er een was van veranderingen en wederopbouw. Door de materiële oorlogsschade en de naoorlogse babyboom was het tekort aan woningen groot. Intussen hadden de ouderen nog verse herinneringen aan de vooroorlogse economische crisis met massale werkloosheid, waardoor er een wederopbouwstemming ontstond van hard werken voor materiële zekerheid en welvaart.¹⁷ De jaren vijftig werden over het algemeen gekarakteriseerd als een periode van stabiliteit, waarin grote behoefte bestond aan herstel en continuering van de traditionele maatschappelijke waarden en

¹⁶ Richard Maltby, "On the Prospect of Writing Cinema History from Below," in *Tijdschrift voor Mediageschiedenis* 9.2 (2006), 82, 85-86, 91.

¹⁷ Hans Schoots, *Van Fanfare tot Spetters. Een cultuurgeschiedenis van de jaren zestig en zeventig* (Amsterdam: Bas Lubberhuizen, 2004), 17.

normen. Een conservatieve periode waarin werd vastgehouden aan de verzuiling en de vooroorlogse samenleving, waardoor het een periode van rust was tussen de oorlog en de revolutie van de jaren zestig.¹⁸

Ondanks het op het eerste gezicht conservatieve karakter van de jaren vijftig, ging de wederopbouw over in een snellere modernisering. Nederland kreeg een ander gezicht door de drastisch vernieuwde en uitgebreide industrie die steeds belangrijker werd. De samenleving kreeg meer dynamiek, de verstedelijking en massificatie namen toe en er ontstond een meer 'Amerikaanse' cultuur. De verzuiling verloor steeds meer terrein, waardoor de eerste mentaliteitsveranderingen te zien waren.¹⁹ Een voorbeeld hiervan was het groeiende ledental van de Nederlandse Vereniging van Seksuele Hervorming, waaruit bleek dat er een praktischere houding ontstond tegenover seksualiteit en de kerkelijke invloed afnam. In de kerken zelf groeiden het debat en de onzekerheid.²⁰ De overheid probeerde krampachtig vast te houden aan de traditionele burgerlijk-christelijke seksuele moraal. Eind jaren vijftig kon uiteindelijk worden uitgesproken dat seks voor het huwelijk bespreekbaar was. Degenen, die het huwelijk als enige legitimatie loslieten, bleven van seks iets bijzonders maken. Er ontstond een ingrijpende verandering in de ideeën over seksualiteit. In wetenschappelijke kringen en overheidsinstellingen was tegen 1960 de verdediging van de oude burgerlijk-christelijke moraal, als iets dat voor de hele bevolking bevorderd moest worden, losgelaten.²¹ Kortom, het was een periode waarin werd vastgehouden aan traditionele waarden en normen, maar waarin ook een aanzet werd gegeven voor de seksuele revolutie in de jaren zestig.

De veranderingen werden steeds zichtbaarder, maar verliepen geleidelijk. Zo werd er voorzichtig geëxperimenteerd met televisie, brokkelde het harmoniedenken steeds meer af, veranderden de consumptiepatronen, groeide de mobiliteit en trad de ontkerkelijking geruisloos in. Er zijn daardoor verschillende spanningslijnen terug te vinden, zoals die tussen de seksuele gedragsvoorschriften en de daadwerkelijke praktijk, tussen het vooroorlogse standsdenken en de snelle naoorlogse industrialisatie, tussen generaties die hun ervaringen beleefden in verschillende maatschappelijke contexten en die tussen het conservatieve Nederland en de Amerikaanse

¹⁸ Paul Luykx en Pim Slots et al., *Een stille revolutie? Cultuur en mentaliteit in de lange jaren vijftig* (Hilversum: Verloren, 1997), 109.

¹⁹ Schoots, *Van Fanfare tot Spetters*, 17.

²⁰ Idem, 34.

²¹ Luykx en Slot et al., *Een stille revolutie?*, 147, 166-170.

consumptiecultuur.²² Ondanks deze veranderingen en spanningen bleef Nederland vasthouden aan traditionele normen en waarden. De jaren vijftig kunnen gezien worden als een periode met twee gezichten. Een periode waarin men terug wilde naar de samenleving van voor de oorlog, conservatief, verzuild en waar hard werd gewerkt. Aan de andere kant ontstonden kleine veranderingen die geleidelijk aan een nieuwe periode aankondigden, waarin gezocht werd naar een evenwicht tussen tradities en modernisering.

De Nederlandse filmcultuur is altijd al een buitenbeentje geweest in de wereldfilmindustrie. Door de verzuiling hielden de bioscopen hun neutraliteit, terwijl andere vrijetijdsbestedingen werden ondergebracht in de verschillende zuilen. De zuilen hadden alleen via het instrument van de filmkeuring enige invloed op wat hun achterban te zien zou krijgen. Door de filmkeuring werden films met maatschappelijk en zuil-gebonden gevoelige conflicten niet vertoond en was er controle op onzedelijkheid en ordeverstoringen.²³ De filmkeuring had alleen controle over de films. De controle van wat er over films en filmsterren in de media werd geschreven, lag bij de verschillende zuilen. De Nederlandse film miste vooral de opvallende aanwezigheid van een of meer herkenbare filmacteurs.²⁴ De acteurs in een film moesten voor het publiek herkenbaar zijn. Het publiek moest zich met hen kunnen identificeren, waarbij de acteurs ook bepaalde waarden en normen uitdroegen. Door de identificatie met de acteurs, kreeg het publiek meer binding met de andere films van deze acteurs.²⁵ Monroe was een actrice waarbij dit in de VS al gold. Ze was een opvallende en herkenbare persoonlijkheid waar het publiek zich mee kon identificeren en haar kon koppelen aan verschillende films. Hierdoor kreeg ze steeds meer aandacht van publiek en media. In Nederland bestond dit nog niet, waardoor het publiek weinig binding had met de films. In de VS was dit daarentegen al decennia lang een strategie van de filmindustrie om het publiek aan acteurs en hun films te koppelen.

1.2 De Amerikaanse situatie in de jaren vijftig

In tegenstelling tot Nederland kenden de VS geen oorlogsschade binnen de landsgrenzen, waardoor het land door middel van het Marshall Plan Europa financiële hulp kon bieden. De VS nam de rol van wereldsupermacht op zich om bondgenoten te

²² Idem, 16-17.

²³ Dibbets, "Nederlandse Filmcultuur," 46-51.

²⁴ Idem, 15.

²⁵ Idem, 19.

helpen. Ook zij kenden veranderingen in de samenleving door stijgende welvaart, toenemende mobiliteit en veranderende patronen in de vrijetijdsbesteding door onder andere terugkerende troepen die hun gezinsleven opbouwden en meer gingen consumeren.²⁶

Na de oorlog hadden veel Amerikanen geld gespaard om huizen en auto's te kopen. Buitenvijken werden steeds populairder, omdat er genoeg ruimte en stilte te vinden was en de stad makkelijk bereikbaar bleef. Ondanks de bereikbaarheid gingen de mensen minder vaak naar de stedelijke bioscopen. Gezinnen bleven liever thuis om met familie naar de radio te luisteren en later naar de televisie te kijken. De nieuwe leefstijl ontstond samen met de opkomst van nieuwe vrijetijdsbestedingen, zoals de televisie, winkelcentra, sport en muziek. Zij zorgden ervoor dat het marktaandeel van de filmindustrie daalde.²⁷ Naast veranderingen in het filmpubliek, gezinnen bleven steeds vaker thuis, had Hollywood het ook moeilijk met veranderende condities van de overheid, zoals de Paramount Decision en de strenge importregels van opkomende Europese filmindustrieën.²⁸ De Amerikaanse filmindustrie, zowel Hollywood als de onafhankelijke filmproducenten, ging op zoek naar nieuwe technieken in filmproducties om de concurrentie bij te blijven. Ook de oudere strategieën werden gebruikt en uitgebreid, zoals het sterrenstelsel waarin acteurs zich ontwikkelden tot filmsterren. Het sterrenstelsel zorgde ervoor dat de kijker een bepaalde betekenis gaf aan een acteur, die werd gelinkt aan de filmrollen en de persoonlijke informatie die in de media werd verspreid, waardoor het publiek zich beter met de personages kon identificeren.²⁹

Seksualiteit in de VS in deze periode was een minder groot taboe om over te praten dan in Nederland. De Amerikaanse samenleving was een stuk opener over dit onderwerp, waardoor seksualiteit een steeds belangrijker aspect in het leven werd. Het werd in die tijd geconstrueerd als het antwoord op alle ontevredenheden en angsten.³⁰ Seksualiteit werd hierdoor een steeds belangrijker thema in films. Het was een van de strategieën om de Amerikaanse filmindustrie weer een impuls te geven. Het was entertainment voor volwassenen, waardoor het niet thuis gekeken kon worden en de mensen weer naar de bioscoop moesten. In deze periode werden de taboes rondom seksualiteit doorbroken en niet alleen de 'underground cinema', maar ook de grote

²⁶ Thompson en Bordwell, "American Cinema," 298.

²⁷ Idem, 301.

²⁸ Idem, 298-299, 300-301.

²⁹ McDonald, *The Star System*, 6.

³⁰ Dyer, *Heavenly Bodies*, 23.

Hollywoodproducties durfden meer te laten zien omtrent seksualiteit. Monroe was een van de actrices die meeging in deze openheid rondom seksualiteit, waarbij de filmindustrie openstond voor haar uiterlijk en performances zowel op als naast het witte doek.³¹

In Nederland en de VS waren in deze periode verschillende veranderingen waarneembaar. Nederland moest herstellen van de oorlog, waarbij de verzuiling en de conservatieve gedachtes dominant waren. Toch konden er in deze periode kleine veranderingen worden waargenomen in zowel de samenleving als filmcultuur. Seksualiteit werd een minder groot taboe, maar was nog steeds een onderwerp waar niet veel over gesproken werd. In Amerika daarentegen werd vrijer over dit onderwerp gesproken en taboes zichtbaar doorbroken. Dit hoofdstuk dient als context voor de analyse van Monroe in de Nederlandse kranten in het volgende hoofdstuk.

³¹ Idem, 23-24.

Hoofdstuk 2: Marilyn Monroe in de Nederlandse krant

Marilyn Monroe was een uitgesproken Amerikaanse persoonlijkheid met veel verschillende kanten. Ik zal daarom in dit hoofdstuk onderzoek doen naar de representatie van Monroe in *De Telegraaf*, *Het Vrije Volk*, *Limburgsch Dagblad* en *Trouw* uit 1956. De artikelen worden per krant behandeld en geven op die manier een overzicht van de representatie van Monroe per krant. Daarin heb ik op de woorden Marilyn en Monroe gezocht, waarbij deze als selectiecriteria in de titel van de artikelen moesten voorkomen. Tijdens het doornemen van de artikelen heb ik gelet op de volgende beeld- en tekstelementen: hoe werd er geschreven over Monroe als mens, actrice en personage; hoe werd ze door middel van foto's in beeld gebracht; en aan welke onderwerpen werd ze gekoppeld. Om een overzicht te creëren heb ik een schema gemaakt waarin de krant, datum, titel, soort artikel, wel of geen foto en een samenvatting van de artikelen staat. Vanuit daar ben ik met behulp van de geselecteerde elementen de artikelen gaan analyseren. De bevindingen uit de analyses zullen bijdragen aan het beeld wat geschetst kan worden van de representatie van Monroe in de verschillende kranten.

2.1 *Het Vrije Volk*

Het Vrije Volk is sinds 1945 een nationale sociaaldemocratische krant. De krant was een belangrijke spreekbuis voor de sociaaldemocratische zuil om de idealen uit te dragen. Na onderzoek bleek de krant in 1956 veel te schrijven over binnenlands nieuws, zoals over de maatschappij, de verschillende regio's en de politiek. Ook was er aandacht voor buitenlands nieuws. Entertainmentnieuws met daarin aandacht voor sport, toneel, films en filmsterren kwam minder vaak aanbod.³² De krant besteedde in verschillende artikelen wel aandacht aan Monroe (bijlage 1). In deze artikelen kan een onderscheid gemaakt worden tussen Monroe's filmcarrière en privéleven, die weer bestonden uit verschillende onderwerpen en personen.

³² *Het Vrije Volk*, 1 januari 1956 – 31 december 1956.

Binnen de artikelen over haar filmcarrière waren onderwerpen als het samenwerkingsverband met Sir Laurence Olivier voor de film *THE SLEEPING PRINCE* en de omgang van Monroe met publiek en pers terug te vinden.³³ De artikelen over haar filmcarrière gingen niet over haar acteerprestaties, maar over hoe ze zich kleepte en gedroeg tijdens publieke optredens en hoe ze omging met de pers. Daarin werd vooral ingegaan op de strakke jurken die ze droeg en de seksuele poses (hoofd iets naar achteren, mond half open en verleidelijke oogopslag) voor de camera. Er werd daarbij niet expliciet gesproken over de seksualiteit die Monroe uitstraalde, maar werd er omheen geschreven door te schrijven over de gewaagde kledingkeuzes en poses. Dit is goed te zien in het artikel “Marilyn brengt Sir Laurence aan het blozen...” Het artikel ging niet zozeer over de

Afbeelding 1: Artikel over de diep uitgesneden jurk van Monroe. *Het Vrije Volk*, 10 februari 1956, 5.

persconferentie, maar eerder over Monroe's diep uitgesneden fluwelen jurk met smalle schouderbandjes (afbeelding 1).³⁴ Het schrijven over haar strakke jurk en lichaam tijdens de persconferentie impliceert seksualiteit, maar het woord seksualiteit werd niet gebruikt. In het artikel “Slagvaardige Marilyn wint Brits publiek” werd geschreven over Monroe's antwoorden op de persvragen. Hierin viel op dat Monroe op de persvragen scherpe antwoorden gaf, waardoor ze overkwam als een vrouw die zich niet liet meenemen door de journalisten (afbeelding 2).³⁵ Ze werd gezien als een vrouw die de journalisten te woord stond, maar altijd een tegenwoord had. Monroe werd in de artikelen gerepresenteerd als een vrouw met een mooi lichaam, maar ook als een vrouw die liet zien wie ze was en wat ze kon, zoals een eigen maatschappij oprichten en samenwerken met Sir Laurence.

³³ “Marilyn brengt Sir Laurence aan het blozen,” *Het Vrije Volk*, 10 februari 1956, 5. “Marilyn Monroe en Sir Laurence,” *Het Vrije Volk*, 11 februari 1956, 13. “Slagvaardige Marilyn wint Britse publiek,” *Het Vrije Volk*, 17 juli 1956, 1. *THE SLEEPING PRINCE*, DVD, geregisseerd door Laurence Olivier (Verenigd Koninkrijk: Warner Bros., 1957).

³⁴ “Marilyn brengt Sir Laurence aan het blozen...,” *Het Vrije Volk*, 10 februari 1956, 5.

³⁵ “Slagvaardige Marilyn wint Brits publiek,” *Het Vrije Volk*, 17 juli 1956, 1.

„Nee, mijn eigen middenrif”, kaatste Marilyn terug.
 „Hoe zoudt u deze japon noemen?”
 „Een eenvoudige zwarte jurk” bedacht mevrouw Miller—Monroe.
 „Is het waar dat u liever Franse parfum draagt dan pyjama's?”
 „Misschien ga ik nu wel over tot Engelse lavendel” veronderstelde de filmster.
 „Hoe zoudt u uw man beschrijven?”
 „Moet dat? U kunt hem toch zien?”
 Toen Marilyn zei, dat ze graag lady Machbeth uit Shakespearres drama wilde spelen, moesten de Engelsen wel even lachen. „Maar” zo voegde ze er gauw aan toe, „het zal jaren duren, voordat ik het kan. Voorlopig heb ik daaromtrent geen vaste plannen.”

Afbeelding 2: Monroe die de vragen van de journalisten vlot beantwoord. *Het Vrije Volk*, 17 juli 1956, 1.

Afbeelding 3: Marilyn gelukkig in de armen van haar man Arthur. *Het Vrije Volk*, 3 juli 1956, 1.

De artikelen over haar privéleven bevatten onderwerpen, zoals Monroe en haar relatie met Arthur Miller (beroemde Amerikaanse toneelschrijver) en aspecten uit het leven, zoals ziekte, moederschap en geloof.³⁶ Veelal korte artikelen die ingingen op de verschillende aspecten uit het leven van Monroe, zodat de lezers een beeld kregen van Monroe's leven. Dit is terug te zien in een foto gepubliceerd na het huwelijk tussen Monroe en Miller op 29 juni. Monroe werd hierin beschreven als filmster en Hollywoods pin-up girl nummer 1, maar de foto liet ook een gelukkige vrouw zien die bescherming zocht bij haar man.³⁷ Die bescherming was te zien in de houding van Monroe, waarbij ze zich vastklampte aan Arthur en haar hoofd tegen zijn borst duwde (afbeelding 3). Monroe werd neergezet als een Amerikaanse filmster met een mooi lichaam waar ze gebruik van maakte tijdens haar werk. Dit blijkt uit de manier waarop over Monroe's carrière werd geschreven en hoe ze de media wist te bespelen. De krant representeerde Monroe ook als mens achter de actrice, waarbij ze streefde naar geluk en liefde en moest omgaan met de aspecten uit het leven. Dit was op te maken uit de wensen van Monroe om een gezin te stichten en gelukkig te zijn, maar ook uit de berichten over haar ziekte en mogelijke zwangerschap.

³⁶ *Het Vrije Volk*, 13 april 1956 – 5 september 1956.

³⁷ *Het Vrije Volk*, 3 juli 1956, 1.

2.2 Confessionele kranten *Limburgsch Dagblad* en *Trouw*

Limburgsch Dagblad is sinds 1918 een regionale Limburgse krant en een belangrijke spreekbuis voor de katholieke zuil. Er werd naast nieuws uit binnen- en buitenland ook over nieuws uit de regio geschreven. De nadruk lag daarbij op de maatschappij, waarbij veel aandacht was voor de economie en politiek. Er werd weinig geschreven over entertainment, maar er waren wel advertenties te vinden van bioscopen en stadschouwburgen.³⁸ Na onderzoek bleek *Limburgsch Dagblad* in tegenstelling tot *Het Vrije Volk* in 1956 weinig aandacht voor Monroe in haar nieuwsvergaring te hebben (bijlage 2). Wat er wel over Monroe werd geschreven had veelal een negatieve ondertoon, Monroe was geen goed voorbeeld voor vrouwen. Dit is terug te zien in de manier van schrijven over Monroe als een vrouw met goede rondingen, maar met weinig inhoud. Ze had volgens de krant weinig zinvols te vertellen, waardoor een vrij eenzijdig beeld van haar geschetst werd.

De krant ging vooral in op Monroe's filmcarrière. Het artikel "De meest begeerde vrouw van de wereld" geeft duidelijk weer wat ik bedoel met de negatieve ondertoon. Er werd gevallen over de slagzin van Monroe's film NIAGARA.³⁹ Deze stelde dat Monroe de meest begeerde vrouw van de wereld was en dat was tegen het zere been van de krant, omdat volgens het artikel de eigen vrouwen meer gewaardeerd moesten worden. Ze werd op een negatieve manier gerepresenteerd als ambassadrice van de vrouwen. Vrouwen moesten Monroe volgens de krant niet als voorbeeld nemen, omdat ze anders bij de zwaksten van de groep terecht kwamen. Haar seksuele uiterlijk werd niet direct beschreven, maar uit de woorden van het artikel ("exceptionele uiterlijk", "goede curves", "dromen", "bewondering") kon wel begrepen worden dat mannen haar begeerden. Dit was volgens de krant niet goed voor het beeld van de eigen katholieke vrouwen.⁴⁰ Monroe werd gerepresenteerd als een vrouw die buiten de katholieke normen en waarden viel, omdat ze naast een mooi lichaam weinig meerwaarde had.

De protestantse krant *Trouw* sinds 1943 een nationale krant, bleek na onderzoek vooral een krant te zijn die zich richtte op nieuwswaardige onderwerpen. Veelal artikelen over de politieke en economische situatie in Nederland, belangrijke gebeurtenissen en wereldnieuws, zoals de verkiezingen, de Koude Oorlog en import- en

³⁸ *Limburgsch Dagblad*, 1 januari 1956 – 31 december 1956.

³⁹ NIAGARA, DVD, geregisseerd door Henry Hathaway (Verenigde Staten: Twentieth Century Fox, 1953).

⁴⁰ Paul Haimon, "De meest begeerde vrouw van de wereld. Schrijver uit Parijs struikelt over film-slagzin," *Limburgsch Dagblad*, 21 september 1956, 11.

exportcijfers.⁴¹ Het was een krant met weinig entertainment, waarbij er nauwelijks over films werd gesproken. Opvallend is dat er elke dag een bulletin werd geschreven over de televisie en radio.⁴² Uit deze analyse is gebleken dat er in 1956 geen artikelen geschreven werden over Monroe en kan geconcludeerd worden dat er geen aandacht was voor nieuws rondom Monroe.

2.3 De Telegraaf

De Telegraaf sinds 1893 een nationale krant, behoorde tot de neutrale zuil. Het was een krant met een groot bereik, omdat de krant niet vastzat aan bepaalde ideologische en religieuze waarden en normen. Na onderzoek is gebleken dat naast nieuws uit binnen- en buitenland over de economie, politiek en maatschappij, ook veel aandacht was voor entertainment en cultuur, waaronder sport, toneel, nieuws en advertenties rondom films en filmsterren en dagelijkse radio en televisie bulletins.⁴³ In 1956 werd veel over Monroe geschreven, waarbij artikelen veelal ondersteund werden door foto's (bijlage 3). Over het algemeen foto's met de beroemde poses van Monroe (hoofd iets naar achteren, mond half open en verleidelijke ogen). De representatie van Monroe werd door zowel tekst als beeld gevormd. In de artikelen werd directer over bepaalde onderwerpen rondom Monroe gesproken en was het taalgebruik gewaagder. Binnen het nieuws over Monroe's filmcarrière waren dezelfde onderwerpen terug te vinden als in *Het Vrije Volk*, zoals Monroe en Sir Laurence, Monroe als actrice en de omgang met de pers. Daarnaast was er ook aandacht voor haar privéleven, zoals haar huwelijk met Arthur Miller, haar zwangerschap en ziekte.⁴⁴

Afbeelding 4: Marilyn poseert gewaagd in een sexy jurk op een persconferentie. *De Telegraaf*, 17 juli 1956, 5.

⁴¹ *Trouw*, 1 januari 1956 – 31 december 1956.

⁴² *Trouw*, 1 januari 1956 – 31 december 1956.

⁴³ *De Telegraaf*, 1 januari 1956 – 31 december 1956.

⁴⁴ *De Telegraaf*, 2 februari 1956 – 22 november 1956.

In deze krant werd dieper op Monroe's acteerprestaties en persoonlijkheid ingegaan, waardoor een gelaagd beeld van haar als mens ontstond. In het artikel "Marilyn" werd geconcludeerd dat Monroe meer kon dan het spelen van domme blondjes. Het idee ontstond dat Monroe wel degelijk kon acteren wanneer zij daar de gelegenheid toe zou krijgen en geen domme vrouw was. Daarentegen werd ze ook

Afbeelding 5: De verschillende kanten van Monroe in foto's. De Telegraaf, 21 april 1956, 9.

bekritiseerd geen fatsoenlijke vrouw te zijn door de gepubliceerde foto waar Monroe op een onorthodoxe manier poseerde, strakke jurk met doorzichtig nylon en haar handen achter haar hoofd (afbeelding 4).⁴⁵ Ze werd gerepresenteerd als een slimme vrouw en goede actrice, waarin ook aandacht was voor haar seksualiteit. In het artikel "Marilyn Monroe: Actrice" werd het verloop van haar carrière beschreven. Volgens de krant hield de Engelse pers de lezers meer op de hoogte van Monroe's gezondheid dan de gezondheid van de koninklijke familie. Ze werd in verband gebracht met de ideale vrouw, het meisje in de dromen, maar het artikel gaf aan dat er verder gekeken moest worden dan dit. Een man als Arthur Miller trouwde niet zomaar met Monroe. Volgens de krant wist ze vragen van journalisten vlot te beantwoorden en wilde Sir Laurence met haar samenwerken.⁴⁶ Het artikel leverde een verklaring waarom Monroe niet alleen het acterende domme blondje was, maar ook een intelligente vrouw en ware actrice.

Het artikel "Marilyn Monroe. Populairste vrouw van de wereld" gaf een goed beeld van hoe *De Telegraaf* Monroe representeerde als een mens met verschillende kanten (afbeelding 5). Ze werd hierin beschreven als een van de populairste vrouwen ter wereld. Door velen niet alleen gezien als een knappe vrouw, maar ook een

⁴⁵ "Jornaal. Marilyn," *De Telegraaf*, 17 juli 1956, 5.

⁴⁶ "Marilyn Monroe: Actrice," *De Telegraaf*, 26 oktober 1956, 2.

Amerikaanse instelling. De krant verklaarde in dit artikel waarom Monroe niet alleen maar dom was. Om altijd domme rollen te spelen moest Monroe wellicht intelligent zijn. Door jarenlange populariteit, haar eigen fouten en gebreken te zien, te studeren en een eigen maatschappij op te zetten, moest Monroe slimmer zijn dan het 'domme blondje'.⁴⁷ Monroe werd dus naast het beeld als actrice en 'dom blondje' ook beschreven als mens. Een vrouw die naast haar populariteit ook gelukkig wilde zijn met haar man en een moeilijke jeugd beleefd had.⁴⁸ Haar schoonheid en seksualiteit waren verbonden met haar populariteit, waardoor deze veelal de boventoon voerden in de artikelen. Daarentegen representeerde *De Telegraaf* ook haar andere kanten, waardoor een complexer beeld van Monroe als mens ontstond.

De confessionele kranten berichtten weinig over Monroe, waarbij de ondertoon van de artikelen vrij negatief was. Monroe hoorde niet bij de religieuze normen en waarden van deze kranten. Ze waren vooral gericht op nieuwswaardige onderwerpen die belangrijk waren voor hun religieuze achterban. Daarentegen representeerden *Het Vrije Volk* en *De Telegraaf* Monroe in verschillende artikelen, waarbij de verschillende kanten van haar werden belicht. Monroe werd gerepresenteerd als een vrouw met een mooi lichaam, verleidelijke poses en gewaagde kledingkeuzes, waardoor ze gezien werd als haar meest gespeelde personage 'het domme blondje'. Aan de andere kant werd ze ook gerepresenteerd als mens achter deze actrice. Een mens die gelukkig wilde zijn, een ware actrice wilde worden, slim was en een gezin wilde stichten. Deze kranten hadden meer aandacht en vrijheid om dieper in te gaan op het nieuws rondom Monroe, omdat ze minder vastzaten aan religieuze normen en waarden.

⁴⁷ "Marilyn Monroe. Populairste vrouw van de wereld," *De Telegraaf*, 21 april 1956, 9.

⁴⁸ "Marilyn Monroe. Populairste vrouw van de wereld," 9.

Hoofdstuk 3: Marilyn Monroe als filmster

Door middel van de drie concepten van Dyer wil ik in dit hoofdstuk onderzoeken of er in de verschillende kranten een samenhang kan worden gevonden tussen de representatie van Monroe als privépersoon, actrice en personage en of deze samenhang ook leidde tot een veelgelaagde representatie van Monroe als mens. Dit hoofdstuk zal daarom worden opgedeeld in de drie concepten: Monroe als sociaal fenomeen, beeld en teken. Dyer analyseert de sterren op de drie verschillende niveaus door verschillende kritische en theoretische benaderingen, die het fenomeen sterrendom maken, samen te voegen en de sterren zowel binnen als buiten de films te analyseren. Hij maakt daarbij gebruik van tekstuele en ideologische analyses.⁴⁹

3.1 Monroe als sociaal fenomeen

Sterren als sociaal fenomeen spelen een belangrijke rol in de samenleving, waarbij ze een bepaalde manier van leven representeren.⁵⁰ Het *Limburgsch Dagblad* gebruikte Monroe als voorbeeld die vrouwen niet moeten volgen en waarbij mannen hun eigen vrouwen moeten blijven waarderen. *Het Vrije Volk* en *De Telegraaf* laten vooral zien dat ze een actrice was met veel allure waar de media op inspeelde. Ze was rijk, maar werkte hard voor haar populariteit. Volgens de kranten was Monroe het toonbeeld van Amerikaans welzijn en een voorbeeld hoe de 'American Dream' geleefd kon worden. Door haar platinablonden haar en blanke huid was ze een voorbeeld hoe vrouwen konden zijn.

Een van de aspecten binnen het sociaal fenomeen is het charisma van een ster, een zekere kwaliteit van een individuele persoonlijkheid, omdat het de concepten van sociale functies combineert met de inzichten binnen de ideologieën. Het charisma van een ster heeft te maken met het feit dat een ster bepaalde waarden van een maatschappij met zich meedraagt.⁵¹ Het charisma van sterren kan bestaan uit verschillende aspecten die ervoor zorgen dat de ster gezien wordt door het publiek. *De Telegraaf* en *Het Vrije Volk* representeerden Monroe over het algemeen als een mooie, verleidelijke vrouw waar veel mannen van droomden en wie vrouwen wilden zijn.

⁴⁹ Dyer, *Stars*, 1-4

⁵⁰ Idem, 8, 17.

⁵¹ Idem, 30-31.

Seksualiteit werd hierin niet direct besproken, maar er werd omheen geschreven door in te gaan op aspecten waar seksualiteit aan vasthing. Haar seksuele charisma werd in de kranten gerepresenteerd als een aspect waardoor Monroe altijd in de belangstelling stond. Ondanks het heersende taboe in Nederland rondom seksualiteit, ontstonden er hierin kleine veranderingen waar de kranten gebruik van maakten in hun nieuwsvergaring rondom Monroe.

Uit het artikel “Slagvaardige Marilyn wint Brits publiek” kon worden opgemaakt dat het charisma van Monroe ook uit haar naïeve kwetsbare houding bestond. In dit artikel is terug te zien dat Monroe tijdens een ingelaste persconferentie op het vliegveld de journalisten te woord stond. Daarbij gebruikten ze om niet te hoeven roepen Sir Laurence als spreekbuis.⁵² Hieruit kan worden opgemaakt dat ze nogal naïef was

tegenover de journalisten. Haar kwetsbare houding is goed terug te zien in de foto bij het artikel. Door haar schuine houding, hangend naar Arthur toe, zocht ze bescherming voor alle media-aandacht. Ook haar uitdrukking, een glimlach en een lieve blik richting Arthur konden worden gezien als een naïeve kwetsbare houding (afbeelding 6). Ondanks de vaak gemaakte koppeling naar seksualiteit, liet Monroe hier een kwetsbare uitstraling zien, waardoor ze geliefd was bij het publiek.

Afbeelding 6: Monroe's charisma afgebeeld als naïeve kwetsbare uitstraling. *Het Vrije Volk*, 17 juli 1956, 1.

3.2 Monroe als beeld

Sterren als beelden komen visueel, verbaal en akoestisch voor in mediateksten, waarbij sociale types de basis vormen voor de gecreëerde beelden.⁵³ Sterren als beeld geven tegelijkertijd aan dat de ster buitengewoon (zij of hij is anders en onbereikbaar) en juist

⁵² “Slagvaardige Marilyn wint Brits publiek,” *Het Vrije Volk*, 17 juli 1956, 1.

⁵³ Dyer, Stars, 34.

heel gewoon is (het publiek kan zich met de ster identificeren).⁵⁴ Het buitengewone kan worden gedefinieerd als aspecten in het leven van mensen die niet voor iedereen gelden. In de artikelen kan dat worden vastgemaakt aan speciale ontmoetingen die niet voor iedereen waren weggelegd, een icoon en sekssymbool zijn voor vele mensen, trouwen met bekende mannen en veel in de belangstelling staan van de media. Het gewone daarentegen zijn aspecten uit het leven die voor veel mensen gelden en waar iedereen in principe toegang toe heeft, zoals het moederschap, ziekte, gestraft worden wanneer regels overtreden zijn, gelukkig zijn, wensen hebben en fietsen als aspect van het alledaagse.

Monroe was aan de ene kant buitengewoon, anders dan de meeste mensen. In de kranten werd ze gerepresenteerd als een Amerikaanse filmster, die jarenlang de rol speelde van dom blondje. Ondanks dat personage kreeg ze een aantal kansen om beroemde mensen te ontmoeten die niet voor iedereen toegankelijk waren. Volgens *De Telegraaf* werd Monroe in 1956 tegen de verwachting in de tegenspeelster van de beroemde Britse acteur Sir Laurence Olivier.⁵⁵ Daarnaast berichtte deze krant ook over de ontmoeting van de in goud-lamé gehulde Monroe, de vorstin van het witte doek, met de vorstin van Engeland, koningin Elizabeth (afbeelding 7).⁵⁶ Monroe kreeg dus de kans om met beroemde mensen samen te werken en ze te ontmoeten, kansen die de meeste mensen niet kregen. Door de aandacht van de media en de belangstelling die daardoor ontstond, werd Monroe ook bij deze mensen steeds populairder. Ook in *Het Vrije Volk* werd Monroe gerepresenteerd als buitengewoon, waarbij deze krant vooral gericht was op de samenwerking tussen Monroe en Sir Laurence en de relatie tussen Monroe en Miller. In deze artikelen stond haar schoonheid centraal.⁵⁷ Ook haar schoonheid kan als buitengewoon worden gezien, omdat niet iedereen dat bezat en Monroe daar in haar werk veel gebruik van maakte. Monroe werd gerepresenteerd als een symbool van schoonheid.

⁵⁴ Idem, 43.

⁵⁵ "Marilyn in 'grote' rol," *De Telegraaf*, 15 augustus 1956, 5.

⁵⁶ "Marilyn glanzend middelpunt," *De Telegraaf*, 31 oktober 1956, 7.

⁵⁷ *Het Vrije Volk*, 1 januari 1956 – 31 december 1956.

Afbeelding 7: Marilyn ontmoet koningin Elizabeth. Een ontmoeting die maar weinig mensen mogen meemaken. *De Telegraaf*, 31 oktober 1956, 7.

Afbeelding 8: Marilyn op de fiets door het Engelse landschap. Monroe is ook gelukkig met de kleine dingen in het leven. *De Telegraaf*, 16 augustus 1956, 7.

Aan de andere kant bleek Monroe ook heel gewoon te zijn. In *Het Vrije Volk* van woensdag 5 september werd gespeculeerd dat Monroe moeder zou worden, omdat ze een aantal dagen afwezig was tijdens het filmen.⁵⁸ Mensen konden zich identificeren met de wens van een vrouw om een gezin te stichten en hoe ze moest omgaan met de aspecten van het leven, zoals trouwen, ziekte en liefde. In de column "Van overal" werd goed duidelijk gemaakt dat Monroe net als iedereen was. Ze kreeg van de rechter een berisping, omdat ze te laat een boete kwam betalen. Daarbij liet de rechter weten dat de wetten voor iedereen waren.⁵⁹ Hieruit bleek dat de krant Monroe ondanks haar status van filmster representeerde als een vrouw die net als iedereen dezelfde behandeling zou krijgen, waardoor mensen zich met haar konden identificeren. Ook in *De Telegraaf* werd Monroe gerepresenteerd als een vrouw die net als ieder ander was. In de krant van 16 augustus werd gesproken over een wens die voor Monroe in vervulling ging, namelijk een fietstocht langs de rustige Engelse landweggetjes (afbeelding 8).⁶⁰ Fietsen kon gezien worden als iets alledaags wat iedereen kon doen en wat dus als gewoon

⁵⁸ "Daily Sketch meldt: Marilyn zou moeder worden," *Het Vrije Volk*, 5 september 1956, 5.

⁵⁹ "Van overal," *Het Vrije Volk*, 5 maart 1956, 1.

⁶⁰ "Marilyn's wens ging in vervulling," *De Telegraaf*, 16 augustus 1956, 7.

beschouwd kon worden. Hieruit bleek dat Monroe ook met de kleine dingen in het leven, zoals een fietstocht, erg gelukkig kon zijn.

Wanneer het materiële van een filmster wegvalt, blijven de liefdesrelaties over.⁶¹ Liefde kan beschouwd worden als een aspect van het gewone. De liefde is iets wat iedereen kan overkomen. Het onderwerp liefde was ook in Monroe's leven een populair onderwerp door haar verschillende huwelijken met beroemde mannen. In de kranten uit 1956 werd er veel geschreven over de relatie met Arthur, waaruit bleek dat Monroe vooral opzoek was naar geluk en liefde. Uit *De Telegraaf* van 6 juni bleek Miller nog midden in de scheiding te zitten van de vrouw waarmee hij getrouwd was. In het artikel verschenen op 7 juni werd de relatie tussen Monroe en Miller daarom nog omschreven als een romance. Het nieuws dat het stel getrouwd zou zijn, werd in de kranten medegedeeld in kleine artikelen. Ook in *Het Vrije Volk* verscheen geen uitgebreid verslag van deze bijzondere gebeurtenis.⁶² Daarentegen werden er verschillende foto's door het jaar heen gepubliceerd, waarop te zien was hoe gelukkig vooral Monroe was met de liefde. Ze werd door beide kranten gerepresenteerd als filmster en pin-up girl, maar uiteindelijk bleek ze ook een gewone vrouw op zoek naar liefde en geluk en blij met de kleine aspecten uit het leven.

3.3 Monroe als teken

De ster als teken komt terug in films, waarbij de tekens voortkomen uit de door de ster gespeelde personages en de performances in films.⁶³ Monroe begon haar carrière als pin-up girl, waarin seksualiteit een belangrijke factor speelde. Door de personages die ze elke keer weer speelde en de recensies die daarover werden geschreven, veranderde het beeld over Monroe weinig. Ze speelde veelal 'the girl', gedefinieerd door leeftijd, gender en seksualiteit. De films benadrukten dat door haar neer te zetten als seksueel object. Typische beschrijvingen van Monroe waren een mooie blonde, welgevormde vrouw en steeds vaker ook een seksobject.⁶⁴

⁶¹ Dyer, *Stars*, 45.

⁶² "Marilyn Monroe en Arthur Miller getrouwd," *Het Vrije Volk*, 30 juni 1956, 11 en "Marilyn en Miller nu voor rabbijn getrouwd," *De Telegraaf*, 3 juli 1956, 1.

⁶³ Dyer, *Stars*, 88.

⁶⁴ Dyer, *Heavenly Bodies*, 18, 20.

Afbeelding 9: Marilyn als Cherie in de film BUS STOP, het verleidelijke, domme blondje. *Het Vrije Volk*, 31 augustus 1956 1.

Afbeelding 10: Velen zien Marilyn in het echt ook als haar personages in de films, terwijl ze veel meer kan. *De Telegraaf*, 25 oktober 1956, 2.

In *Het Vrije Volk* van 31 augustus werd een artikel gepubliceerd over de nieuwste film van Monroe BUS STOP.⁶⁵ Hierin werd vooral gekeken naar haar manier van bewegen, wat ook in Monroe's andere personages terugkeerde. Het werd beschreven als een tikje vulgair, maar ook verleidelijk en voor een bepaald soort mannen levensgevaarlijk (afbeelding 9).⁶⁶ Ook in andere artikelen kwam het personage en de performances van 'dom blondje' naar voren, ook al ging het niet in alle gevallen om het personage maar om Monroe zelf. De krant representeerde Monroe als de personages die ze speelden, waarbij foto's werden toegevoegd waaruit niet altijd kon worden opgemaakt of Monroe als personage of als zichzelf op de foto stond. In *Limburgsch Dagblad* werd Monroe in het artikel alleen gerepresenteerd als het personage wat ze altijd speelde. Uit het artikel werd duidelijk dat de krant haar ook in het echte leven zag als dom blondje die niet de goede levensstijl had voor katholieken.⁶⁷ De krant richtte zich voornamelijk op haar personage en performances en niet op Monroe als mens.

⁶⁵ BUS STOP, DVD, geregisseerd door Joshua Logan (Verenigde Staten: Twentieth Century Fox, 1956).

⁶⁶ *Het Vrije Volk*, 31 augustus 1956, 1.

⁶⁷ Paul Haimon, "De meest begeerde vrouw van de wereld. Schrijver uit Parijs struikelt over film-slagzin," *Limburgsch Dagblad*, 21 september 1956, 11.

In *De Telegraaf* werd uitgebreider over Monroe geschreven. De krant gaf aan dat Monroe haar personage Cherie meer talent dan glamour meegaf. In de film kwam een scène voor waarin het personage Bo in gesprek met zijn stiefvader vertelde dat wanneer hij een meisje ontmoette, zij (Monroe) een engel moest zijn. Volgens het artikel is deze opmerking kenmerkend voor de instelling van veel mannen. De mannen letten hierbij vooral op Monroe's rondingen, platinablond haar en blanke huid.⁶⁸ Monroe werd hierdoor eerder gezien als het personage 'dom blondje' dan als mens (afbeelding 10). Monroe werd dus over het algemeen gerepresenteerd als de Amerikaanse actrice die jaren lang de rol speelde van dom blondje, waardoor het publiek Monroe en het personage als een zagen. Het verschil tussen zichzelf en haar personage werden door onder andere haar publieke optredens, waarbij ze vaak dezelfde performances neerzette als in de films en haar seksualiteit toonde, steeds kleiner.

Door het toepassen van de drie concepten van Dyer op de analyses van de kranten kon een samenhang worden gevonden tussen Monroe als privépersoon, actrice en personage. In tegenstelling tot *Limburgsch Dagblad* gaven zowel *De Telegraaf* als *Het Vrije Volk* een veelgelaagde representatie van Monroe. Zij gaven Monroe op verschillende manieren weer, waardoor de verschillende kanten werden gerepresenteerd door middel van Monroe als sociaal fenomeen, beeld en teken te analyseren. Hierdoor leidde de samenhang tot een complexer beeld van Monroe als mens. Monroe's typerende personage als 'dom blondje' zorgde ervoor dat veel mensen haar in het echt ook zo zagen, maar de kranten representeerden Monroe ook als mens.

⁶⁸ "Marilyn in 'Bus Stop' Cineac," "Marilyn Monroe: Actrice," *De Telegraaf*, 27 oktober 1956, 26 oktober 1956, 13, 2.

Conclusie

In dit onderzoek heb ik ingezoomd op de representatie van de Amerikaanse actrice Marilyn Monroe in de Nederlandse kranten in de jaren vijftig. Monroe stond bekend als schoonheids- en sekssymbool. Nederland had in deze periode nog een vrij conservatief karakter. Door de verzuiling overheerste de confessionele gedachte over onderwerpen als seksualiteit en was dit nauwelijks bespreekbaar. Interessant is hoe de kranten omgingen met een Amerikaans sekssymbool als Monroe en hoe ze haar representeerden. Om de hoofdvraag van dit onderzoek *Op welke manier werd Marilyn Monroe in de jaren 1950 gerepresenteerd in de Nederlandse kranten?* te beantwoorden, kan door middel van de contextbeschrijving en de analyse gesteld worden dat in de Nederlandse kranten aandacht werd besteed aan de representatie van Monroe. De vier gekozen kranten behoorden allemaal tot een bepaalde zuil, waardoor verschillende representaties van Monroe naar voren kwamen. De zuilen hadden verschillende waarden en normen waar de kranten zich aan hielden.

De confessionele kranten, *Limburgsch Dagblad* en *Trouw*, hadden weinig aandacht voor Monroe in hun nieuwsvergarings. *Trouw* publiceerde zelfs helemaal geen artikelen over Monroe en *Limburgsch Dagblad* publiceerde een enkel artikel over Monroe's filmcarrière. De negatieve ondertoon van de artikelen, zorgden ervoor dat Monroe werd gerepresenteerd als een mooie vrouw met weinig inhoud. Vrouwen moesten haar niet als voorbeeld nemen en mannen moesten hun eigen vrouwen blijven waarderen. De representatie van Monroe in deze krant bleek voornamelijk te bestaan uit het beeld dat Monroe net zo was als haar personage van dom blondje en dat paste niet bij hun religieuze normen en waarden. Monroe's seksualiteit kwam kort aanbod, maar werd niet expliciet benoemd en was volgens de krant ook iets waar vrouwen niet in het openbaar mee geassocieerd mochten worden. Monroe werd hierdoor eenzijdig en negatief belicht. Haar representatie bestond voornamelijk uit de gespeelde personages en niet uit de persoon die ze daadwerkelijk was.

De Telegraaf en *Het Vrije Volk* daarentegen hadden veel aandacht voor Monroe in hun nieuwsvergarings. *De Telegraaf* was een neutrale krant, waardoor vrijer over de verschillende onderwerpen geschreven kon worden en ook in gewaagder taalgebruik. *Het Vrije Volk* had vooral te maken met de normen en waarden op ideologisch gebied, waardoor ook in deze krant vrijer gesproken kon worden over Monroe. Met behulp van

de drie concepten van Dyer, Monroe als sociaal fenomeen, beeld en teken, kwam een meer gelaagde representatie van Monroe naar voren. Veelal gingen artikelen over Monroe's seksualiteit waarin het niet werd benoemd, maar wel werd geïmpliceerd door te schrijven over haar strakke jurken, verleidelijke poses en houdingen tegenover de pers. Daarbij had ze veel weg van haar personages in de films. Aan de andere kant gaven deze kranten aan dat Monroe in het echte leven niet net als haar personage van het domme blondje was. Ze werd gerepresenteerd als een vrouw die slimmer was dan mensen dachten, omdat ze haar eigen gebreken erkenden, een maatschappij opzette en behoorlijke bedragen als inkomen had. Naast een Amerikaanse actrice, icoon en sekssymbool werd Monroe ook gerepresenteerd als een vrouw net als ieder ander. Een vrouw opzoek naar liefde en geluk en naast haar seksuele uiterlijk ook een kwetsbare uitstraling had, waar de mensen zich mee konden identificeren. Ze straalde volgens de kranten de Amerikaanse cultuur uit door haar platinablonde haar, blanke huid en allure, maar bleek vooral ook een vrouw waar mensen zich mee konden identificeren.

Geconcludeerd kan worden dat de seksualiteit van Monroe, ondanks dat het een moeilijk bespreekbaar onderwerp was, de boventoon voerde in de meeste artikelen. Er werd ingegaan op Monroe's schoonheid, kledingkeuzes en poses. Aan de andere kant bestond de representatie van Monroe ook uit andere aspecten, waarin bepaalde gebeurtenissen een grote rol in haar leven speelden, zoals ziekte, huwelijk, een eigen filmmaatschappij en moederschap. Ze werd naast de koppeling met seksualiteit en haar personage als dom blondje ook gerepresenteerd als een actrice en de persoon achter deze actrice en personages. Als mens wilde ze volgens de kranten vooral gelukkig zijn, een ware actrice worden en een gezin stichten. Een ander beeld dan dat in eerste instantie vaak van Monroe geschetst werd, namelijk als dom blondje. Hieruit blijkt tevens dat Monroe's representatie werd gevormd door de samenhang tussen haar als persoon, actrice en personage. Deze drie kunnen niet los van elkaar worden gezien, omdat ze in de kranten met elkaar verweven waren en invloed op elkaars representatie hadden. Hierdoor werd er een veelgelaagd beeld van Monroe's persoonlijkheid gerepresenteerd in *De Telegraaf* en *Het Vrije Volk*. De confessionele kranten representeerden een eenzijdiger beeld van Monroe.

In verder onderzoek lijken me twee opties interessant. Door dezelfde vier kranten in verschillende jaren uit de periode 1950 te analyseren, zou ik willen onderzoeken of de representatie van Monroe in de kranten van elkaar afwijkt of dat er

een bepaalde tendens in terug te vinden was. Monroe werd vooral in *De Telegraaf* en *Het Vrije Volk* gerepresenteerd als een vrouw met verschillende kanten, maar was dat ook al het geval in het begin en het einde van de jaren vijftig? Op welke manier werd Monroe toen gerepresenteerd? Als tweede optie lijkt het me interessant om een vergelijking te maken tussen de representatie van Monroe in kranten en die in tijdschriften.

Tijdschriften brengen nieuws op een andere manier dan kranten. Het lijkt me interessant om te onderzoeken of de representatievormen van Monroe van elkaar verschillen of juist overeenkomen en hoe daardoor het beeld van Monroe gevormd werd. Tevens vond ik mijn onderzoeksmethode, een kwalitatieve inhoudsanalyse, goed werken, maar had ik graag nog een uitgebreidere ideologische analyse met meerdere categorieën gedaan van de kranten met betrekking tot de drie concepten van Dyer om een beter beeld te schetsen van de veelgelaagde representatie van Monroe in de Nederlandse kranten.

Bibliografie

Primaire bronnen

De Telegraaf, 1 januari 1956 – 31 december 1956.

“Journaal. Marilyn.” *De Telegraaf*, 17 juli 1956.

“Marilyn en Miller nu voor rabbijn getrouwd.” *De Telegraaf*, 3 juli 1956.

“Marilyn glanzend middelpunt.” *De Telegraaf*, 31 oktober 1956.

“Marilyn Monroe: Actrice.” *De Telegraaf*, 26 oktober 1956.

“Marilyn in ‘grote’ rol.” *De Telegraaf*, 15 augustus 1956.

“Marilyn in ‘Bus Stop’ Cineac.” *De Telegraaf*, 27 oktober 1956.

“Marilyn Monroe. Populairste vrouw van de wereld.” *De Telegraaf*, 21 april 1956.

“Marilyn’s wens ging in vervulling.” *De Telegraaf*, 16 augustus 1956.

Het Vrije Volk, 1 januari 1956 – 31 december 1956.

“Daily Sketch meldt: Marilyn zou moeder worden.” *Het Vrije Volk*, 5 september 1956.

“Marilyn brengt Sir Laurence aan het blozen...” *Het Vrije Volk*, 10 februari 1956.

“Marilyn Monroe en Arthur Miller getrouwd.” *Het Vrije Volk*, 30 juni 1956.

“Marilyn Monroe en Sir Laurence.” *Het Vrije Volk*, 11 februari 1956.

“Slagvaardige Marilyn wint Brits publiek.” *Het Vrije Volk*, 17 juli 1956.

“Van overal.” *Het Vrije Volk*, 5 maart 1956.

Het Vrije Volk, 3 juli 1956.

Het Vrije Volk, 31 augustus 1956.

Limburgsch Dagblad, 1 januari 1956 – 31 december 1956.

Haimon, Paul. “De meest begeerde vrouw van de wereld. Schrijver uit Parijs struikelt over film-slagzin,” *Limburgsch Dagblad*, 21 september 1956.

Trouw, 1 januari 1956 – 31 december 1956.

Dyer, Richard, *Stars*. Londen: British Film Institute, 1982.

Secundaire bronnen

Dibbets, Karel. “Het taboe van de Nederlandse filmcultuur. Neutraal in een verzuild land.” In *Tijdschrift voor Mediageschiedenis* 9.2 (2006): 46-64.

Dyer, Richard. "Monroe and Sexuality." In *Heavenly Bodies. Film Stars and Society*. 17-63. Londen: Routledge, 2004.

Hofstede, Bart. *Nederlandse cinema wereldwijd. De internationale positie van de Nederlandse film*. Amsterdam: Boekmanstudies, 2000.

Luykx, Paul en Pim Slots et al. *Een stille revolutie? Cultuur en mentaliteit in de lange jaren vijftig*. Hilversum: Verloren, 1997.

McDonald, Paul. *The Star System. Hollywood's Production of Popular Identities*. Londen: Wallflower Press, 2000.

Oort, Thunnis van. "Het Nederlandse filmtijdschrift en de markt." In *Tijdschrift voor Mediageschiedenis* 13.2 (2010): 157-174.

Schoots, Hans. *Van Fanfare tot Spetters. Een cultuurgeschiedenis van de jaren zestig en zeventig*. Amsterdam: Bas Lubberhuizen, 2004.

Thompson, Kirsten en David Bordwell. "Chapter 15: American Cinema in the Postwar Era 1945-1960." In *Film History. An Introduction*. New York: MacGraw-Hill, 2010.

Worsley, Lucy en Sue Corbett. "Marilyn Monroe." In *The Times Great Women's Lives. A Celebration in Obituaries*, 279-282. New York: The History Press, 2014.

BUS STOP. DVD. Geregisseerd door Joshua Logan. Verenigde Staten: Twentieth Century Fox, 1956.

DON'T BOTHER TO KNOCK. DVD. Geregisseerd door Roy Ward Baker. Verenigde Staten: Twentieth Century Fox, 1952.

THE SEVEN YEAR ITCH. DVD. Geregisseerd door Billy Wilder. Verenigde Staten: Twentieth Century Fox, 1955.

THE SLEEPING PRINCE. DVD. Geregisseerd door Laurence Olivier. Verenigd Koninkrijk: Warner Bros., 1957.

Afbeelding voorpagina:

"23 Nice Marilyn Monroe Quotes." Quoteshelp.com. Laatst geraadpleegd op woensdag 14 januari 2015. <http://quoteshelp.com/marilyn-monroe-quotes/>.

Bijlage

Bijlage 1

Tabel 1: Omvang corpus *Het Vrije Volk*, 1 januari 1956 - 31 december 1956.

	Datum	Titel	Lengte artikel	Foto
1.	05-01-1956	Marilyn krijgt haar zin.	Kort artikel	Geen foto
2.	10-02-1956	Marilyn brengt Sir Laurence aan het blozen...	Kort artikel	Geen foto
3.	11-02-1956	Marilyn Monroe en Sir Laurence	Kort artikel	Foto
4.	05-03-1956	Van Overal	Kort artikel	Geen foto
5.	13-04-1956	Marilyn Monroe is ziek	Kort artikel	Geen foto
6.	22-06-1956	Miller trouwt met Marilyn	Kort artikel	Geen foto
7.	27-06-1956	Miller en Mooie Marilyn	Kort artikel	Foto
8.	30-06-1956	Marilyn Monroe en Arthur Miller getrouwd	Kort artikel	Foto
9.	03-07-1956	Foto met onderschrift	Kort artikel	Foto
10.	04-07-1956	Van Hier	Kort artikel	Geen Foto
11.	12-07-1956	Echtpaar Miller gedagvaard	Kort artikel	Geen foto
12.	17-07-1956	Slagvaardige Marilyn wint Britse publiek	Lang artikel	Foto
13.	21-07-1956	Zusje voor Marilyn	Kort artikel	Foto
14.	15-07-1956	Marilyn wilt joodse godsdienst gaan begeleiden	Kort artikel	Geen foto
15.	31-08-1956	Foto met onderschrift	Kort artikel	Foto
16.	05-09-1956	Daily Sketch meldt: Marilyn zou moeder worden	Kort artikel	Geen foto

Bijlage 2

Tabel 2: Omvang corpus *Limburgsch Dagblad*, 31 december 1956 - 31 december 1956.

	Datum	Titel	Lengte artikel	Foto
1.	21-09-1956	"Marilyn Monroe, de meest begeerde vrouw van de wereld." Schrijver uit Parijs struikelt over film-slagzin.	Lang artikel	Geen foto
2.	08-12-1956	Allerhand in wereld. Monroe aan de top	Kort artikel	Geen foto

Bijlage 3

Tabel 3: Omvang corpus *De Telegraaf*, 1 januari 1956 - 31 december 1956.

	Datum	Titel	Lengte artikel	Foto
1.	02-01-1956	Marilyn Monroe in film met Laurence Olivier	Lang artikel	Foto
2.	10-02-1956	Marilyn aanbidt Olivier	Kort artikel	Foto
3.	21-02-1956	Van Robert Kiek, Kiekjes uit Amerika. "In verlegenheid" door Lucy en Monroe.	Lang artikel	Foto
4.	21-04-1956	Marilyn Monroe. Populairste vrouw van de wereld	Lang artikel	Foto
5.	27-04-1956	Marilyn Monroe gaat trouwen	Kort artikel	Geen foto
6.	02-06-1956	Marilyn toch mevr. Miller?	Kort artikel	Foto
7.	05-06-1956	Marilyn Monroe als Jean Harlow	Kort artikel	Foto
8.	21-06-1956	Marilyn's huwelijk	Kort artikel	Foto
9.	26-06-1956	Foto met onderschrift. "Tot na de vakantie"	Kort artikel	Foto
10.	03-07-1956	Marilyn en Miller nu voor de rabbijn getrouwd	Kort artikel	Geen foto
11.	17-07-1956	Journal. Marilyn Monroe	Lang artikel	Foto
12.	26-07-1956	Marilyn zal joodse religie aannemen	Kort artikel	Geen foto
13.	11-08-1956	Marilyn Monroe in cultureel BBC-hoorspel	Lang artikel	Geen foto
14.	15-08-1956	Marilyn in 'grote' rol	Lang artikel	Foto
15.	16-08-	Marilyn's wens ging in vervulling	Kort	Foto

	1956		artikel	
16.	05-09-1956	Verwacht Marilyn baby?	Kort artikel	Geen foto
17.	06-09-1956	Marilyn ziek in Engeland	Kort artikel	Geen foto
18.	13-10-1956	Theatertelegrammen: Monroe-leer	Kort artikel	Geen foto
19.	13-10-1956	Marilyn in het gedrang bij "Van de brug af gezien"	Kort artikel	Geen foto
20.	25-10-1956	Marilyn Monroe in "Bushalte"	Kort artikel	Foto
21.	26-10-1956	Marilyn Monroe: Actrice	Lang artikel	Foto
22.	27-10-1956	Marilyn in "Bus Stop" Cineac	Kort artikel	Foto
23.	31-10-1956	Marilyn glanzend middelpunt	Kort artikel	Foto
24.	22-11-1956	Marilyn's afscheidskus	Lang artikel	Foto